

Riitta Saarinen

KURKI KUISKAAJA

DOCENDO

KURKI KUISKAAJA

Riitta Saarinen

KURKI- KUISKAAJA

DOCENDO

Copyright © Riitta Saarinen ja Docendo 2022

Docendo on osa Werner Söderström Osakeyhtiötä.

Teos on saanut tukea Suomen tietokirjailijoilta,
Journalistisen kulttuurin edistämissäätiöltä
ja Hako Ollikaisen Säätiöltä.

Kuvat © Tapio Tuomela, paitsi seuraavat sivut:
47, 48, 144 ja 160 Jouko Alhaisen kotialbumi
58 (ylhällä vasemmalla) ja 138 Seppo Pessinen
65–66, 70 ja 71 Antti Harkko
79 Risto Mattila

Graafinen suunnittelu: Päivi Veijalainen, Huhtikuu

ISBN 978-952-382-349-5

Painettu EU:ssa

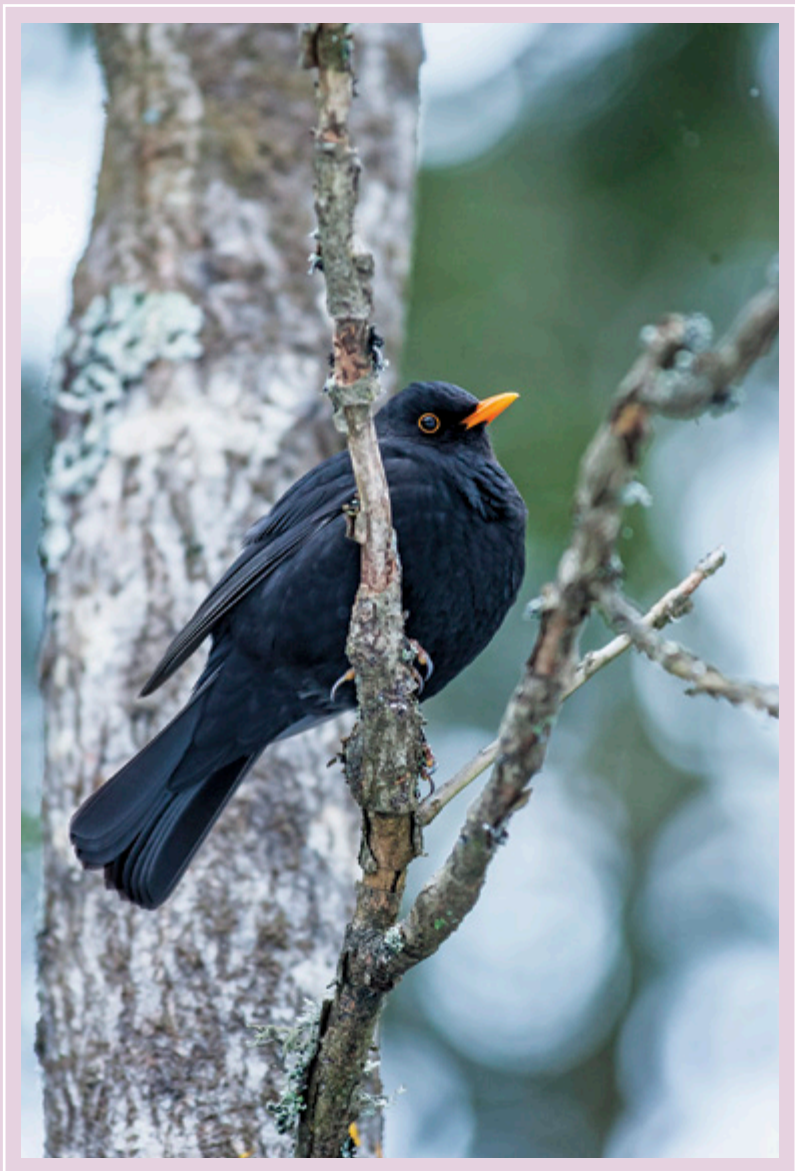

Sisältö

Lukijalle	9
Tanssii kurkien kanssa	13
Pääskynen, piiskunen	40
Koijärven kultarinta	55
Syöksyjä sääksilammella	66
Taivaankannen kantaja	81
Lintutornien luvattu maa	102
Karpaloita ja kurjenvarpaita	121
Renkaita ja verkkoja	133
Kurkiaurojen matkassa	148
Luonnon puolesta	169
Lähteet	176

Lukijalle

KIINNOSTUIN JO LAPSENA luonnosta, ensin linnuista ja myöhemmin kasveista. Kuuntelin Hauhon mökillä Ilmoilanselän maisemissa keltasirkkua, peipposta ja pajulintua sekä sepelkyyhkyn kumeea kujerrusta metsästä.

Katselin pihapönttöjen asukkaiden, tiaisten ja kirjosiippojen lentoa. Ihmettelin pihalle eksynyttä ukkometsoa ja ikkunaan lentänyttä pienempientä hippiaistä. Rannassa pääsin seuraamaan nokikanojen touhuja ja silkkiuikkujen soidinmenoja.

Korkealta koivusta löysin räkättirastaan pesän, joka oli täynnä nokatammollaan ruokaa odottavia poikasia. Pajulintu taas oli rakentanut uuni-maisen pesänsä maahan puuvajan taakse.

Sain lintuharrastukseeni lisää eväitä, kun menin mukaan koulun Loxia-lintukerhoon, jota veti Lahden lyseossa Heikki Kolunen. Olen paljosta velkaa opettajilleni, joissa oli monia värikkäitä persoonia, mutta muistan erityisellä lämmöllä biologianopettaja Erkki Salorantaa, joka nosti tunteilla laajasti esiin luontoon ja ympäristönsuojeluun liittyviä kysymyksiä.

Toimittajana olen kirjoittanut aina mielelläni luontoaiheista. Jouko Alhaiseen olin yhteydessä ensimmäisen kerran vuonna 1987, kun olin tekemässä Helsingin Sanomiin juttua petolintujen pesinnästä Hämeessä. Vuosia myöhemmin haastattelin Joukoa liito-oravien suojelusta.

Seuraavan kerran tapasimme, kun olin tekemässä juttua Kangasalla Pohtiolammen sääksikeskuksesta. Siinä yhteydessä Jouko tuli maininneeksi, että hänellä on kotonaan hoitokurkia, ja että jotkut vapauteen palanneista linnuista käyvät tervehtimässä häntä.

Tämä kiinnosti minua niin paljon, että halusin tietää aiheesta lisää. Haastattelun tuloksena syntyi sivun juttu Joukosta ja hänen kurjistaan. Se julkaistiin Helsingin Sanomien sunnuntaisivuilla lokakuussa 2008.

Sain jutusta valtavasti palautetta. Aihe selvästi kiinnosti ihmisiä. Eräs lukija totesi, että ”Kurkikuiskaajaan olisi ihana tutustua, tällaista ymmärrystä ja eläimen kunnioitusta ei voi muuta kuin ihailla”.

Vuosien mittaan syntyi lisää juttuja muun muassa Joukon rakentamista lintutorneista. Kesällä 2018 olin taas jutunteossa Humppilassa, ja silloin nousi mieleeni ensimmäisen kerran ajatus kirjasta, jossa kerrotaisiin Joukosta, hänen kurjistaan ja työstään luonnon hyväksi.

Nyt neljä vuotta myöhemmin olemme siinä vaiheessa, että kirja odottaa lukijoita. Nyt myös muilla kuin Joukon ystävillä on mahdollisuus kuulla kurkikuiskaajan tarinoita ja ajatuksia linnuista ja luonnosta.

Haluan kiittää lämpimästi kirjan päähenkilöä hyvin sujuneesta yhteistyöstä tällä matkalla, johon on sisältynyt pitkiä ja lyhyitä haastatteluja ja loputon määrä kysymyksiä, joihin Jouko on jaksanut vastata aina niin kärsivällisesti.

On ollut etuoikeus saada tutustua Joukoon, joka on saanut lahjaksi erikoislaatuisen kyvyn lukea luontoa – havainnoida, tulkita ja ymmärtää sitä.

Mieleenpainuvia hetkiä ovat olleet kohtaamiset Joukon hoitokurkien kanssa. Kookka osoitti heti hyväksyntänsä, kun se tuli siistimään kenkiäni poimimalla kiviä pois pohjien urista. Luontoretkillä olen päässyt milloin marjaan, milloin sieneen. Olen ihmetellyt mäyränonkaloita ja siliteltyt untuvaista pääskynpoikaa.

Joukon omat tukijoukot, vaimo Aila Alhainen ja tytär Outi Puolakka, ovat olleet vahvasti mukana kirjahankkeessa. Outin apu kaikessa on ollut korvaamatonta, ja mestarikokki Ailaa on kiittäminen siitä, että Humppilasta ei ole koskaan lähdetty takaisin Helsinkiin tyhjin vatsoin.

Ilman kuvia kirja olisi jäänyt puutteelliseksi. Kuvaaja Tapio Tuomela on tuntenut Joukon vuosikymmenien ajan. Hänen arkistoistaan on löytynyt niin vanhoja aarteita kuin uusimpia otoksia kurjista ja lintutorneista.

Monet kiitokset myös Antti Harkolle, Risto Mattilalle ja Seppo Pessille, jotka ovat luovuttaneet kuviaan tähän kirjaan.

Arvokkaista kommenteista ja asiantuntija-avusta haluan välittää kiitokset Sääksisäätiön pitkäaikaiselle toiminnanjohtajalle, ympäristöneuvos Juhani Koivulle, emeritusprofessori Juhani Rinteelle sekä rengastustoimiston pitkäaikaiselle johtajalle, professori Pertti Saurolalle.

Olen saanut hyviä neuvoja työhön niin ikään toimittaja, tietokirjailija Riitta Korhoselta, mistä on ollut paljon apua.

Lounais-Hämeen Lintuharrastajia kiitän siitä, että sain heiltä pitkäaikaiseen lainaan yhdistyksen kokoamat lehtileikekansiot vuosikymmenten ajalta.

Olemme saaneet kirjahankkeeseen tukea Suomen tietokirjailijoilta, Journalistisen kulttuurin edistämissäätiöltä ja Hako Ollikaisen Säätiöltä. Lämmin kiitos siitä!

Viimeisenä, vaan ei vähäisimpänä haluan kiittää omia kotijoukkojani, puolisoani Samia ja poikiamme Miikaa ja Joonaa kaikesta siitä tuesta, johon olen aina voinut luottaa.

Antoisia lukuhetkiä luonnon ja lintujen parissa!

Helsingin Laajasalossa toukokuussa 2022, mustarastaan laulaessa

Riitta Saarinen

An elderly man with grey hair, wearing a dark blue cap, a dark brown sweater, and blue trousers, is bending over on a green lawn. He is looking down at the ground. The background consists of dry, brown grass and some trees with sparse yellow and green leaves, suggesting an autumn setting. The text "Tanssii kurkien kanssa" is overlaid on the lower part of the image.

Tanssii
kurkien kanssa

Tanssii kurkien kanssa

OLEMME SAANEET ENNAKOLTA tarkat ohjeet: ei päälle valkoista, keltaista tai punaista, sillä varsinkin punainen on kurjelle vaatteessa pelottava väri.

Täytyy kävellä ja liikkua rauhallisesti ja jutella tavalliseen tapaan. Ja ennen kaikkea on pidettävä mielessä, ettei tuijota suoraan pihamaalla asetelevia kurkia ennen kuin siihen annetaan lupa.

Neuvot tahtovat unohtua siinä hetkessä, kun pihan läpi kuuluu terävä ja voimakas, alkukantainen huuto: Kru-kruu! Kruu! Voi vain tarkastella vanhan omenapuun punakylkisiä omenoita. Siinä sitä jutustellaan, kunnes tulee lupa kääntyä sivuttain. Nyt silmäkulmasta hahmottuu harmaa, komea lintu, joka astelee arvokkaasti tietä pitkin.

Vihdoin uskallamme jo katsoa suoraan kohti kurkia, jotka ovat tulleet pihamaalle Jouko Alhaisen perässä. Kookka ja Liisi luottavat nyt myös toimittajaan ja kuvaajaan, kun ovat saaneet tehdä rauhassa oman tilanearvionsa.

– Luottamus pitää ansaita, sitä ei voi ostaa. Joskus on tapahtunut niinkin, että tulija ei ole noudattanut neuvoja, jolloin linnut eivät ole päästäneet vierasta lähelle, vaikka tämä olisi jäänyt paikalle tuntikausiksi, Jouko kertoo.

Kävelemme tiellä ja ohitse päristää naapurin mopopoika. Kurjet eivät ole moksiskaan menopeleistä tai ihmisistä, jotka ne tuntevat entuudes-

Vaikka kurjet näyttävät näennäisesti olevan omissa maailmoissaan, rekisteröivät ne tarkasti ääniä ja ympäristön tapahtumia.

taan. Kaikki vieras herättää niissä taas levottomuutta.

– Vaikka kurjet näyttävät näennäisesti olevan omissa maailmoissaan, rekisteröivät ne tarkkaan ääniä ja ympäristön tapahtumia. Jos vaikka korkealla taivaalla lentäisi kotka, huomaisivat ne sen helposti, Jouko toteaa.

Kun jostain kauempaa mäeltä kantautuu vieraan naisen ääni, suuntaavat Kookka ja Liisi määrätietoisesti kohti navettaa, joka on niiden turvapaikka. Silloin Jouko huutaa kurjille, että ei ole mitään hätää. Hän kehottaa Liisiä hakemaan omenaa puun alta ja Kookkaa tulemaan takaisin.

Ja niin myös tapahtuu. Pian Liisi palaa omenan kanssa ja Kookkakin tulee tervehtimään kuin näyttääkseen, että sekin täytyy huomioda. Joukon mielestä kurjet nolostuivat säikähdystään ja ottivat tilanteen näin haltuun.

– Hieno tyttö. Nyt hän hoitaa puseroan ja ottaa rasvarauhasesta rasvaa. Kumma juttu, kun takki on noin huonossa kunnossa. Pitää korjata, juttelee Jouko Kookalle, kun se sukii höyhenpukuaan ottaen öljymäistä rasvaa rasvarauhasesta, joka sijaitsee pyrstön tyvessä selän puolella.

Pian Kookkaa alkaa kiinnostaa toimittajan auto, ja se peilaa itseään auton sivupeilistä. Sitten se siirtyy Joukon auton sivupeilin luo ja katsoo kuvaansa vielä uudestaan.

– Monet kurjet osaavat ihailla itseään peilistä, mutta Sähikäinen on tässä lajissa ihan omaa luokkaansa. Heti kun jonkun auto tulee pihaan, käy se peilailemassa itseään auton sivupeilistä, Jouko nauraa.

Ystävyytemme Kookan kanssa on edistynyt vähitellen. Nyt se tarkastelee pihakeinussa istuvan toimittajan kenkiä, joissa on syvät urat, ja poimii niistä pitkällä nokallaan kiviä pois.

– Kookka luottaa nyt sinuun ja haluaa tehdä eduksesi jotakin, mitä pitää sinulle hyvänä, Jouko toteaa.

– Se on hyvin avulias. Kun appiukkoni Kalle pesi pihassa autoa, otti Kookka nokallaan renkaista sepeliä pois. Ja kun Kalle yritti paikata auton ruostepilkkuja, jatkoi Kookka myöhemmin hänen työtään niin, että pus-kuriin tuli lopulta reikä.

Kookka on ottanut nokkaansa rasvaa rasvarauhasestaan ja sukii höyhenpukuaan tarmokkaasti. Rasvarauhanen sijaitsee selkäpuolella, pyrstön päällä.

Jouko lähtee kävelemään pihatietä pitkin ja kurjet seuraavat vieressä kuin koirat. Kolmikko tekee toisinaan kävelyretkiä lähimaastossa. Kurjet pitävät Joukoa parven johtajana ja viestivät sujuvasti tämän kanssa. Ne tuntevat myös nimensä.

Tällainen oli ensikohtaukseni kurkikuiskaajana tunnetun Joukon ja hänen lintujensa kanssa Lounais-Hämeessä Humppilassa syyskuussa 2008.

Kookka neuvoo Joukoa

Kaiken kaikkiaan Joukolla on ollut hoidokkeina 1980-luvun puolivälistä saakka kymmeniä orpoja, siipirikkoja tai muuten vammautuneita kurkia, mikä pitemmän, mikä lyhyemmän aikaa.

Ulkona ollessaan kurjet voivat käydä joskus satojen metrien päässä, mutta pääasiassa ne liikkuvat sadan metrin etäisyydellä kotipihasta.

- Luonnonvaraisia eläimiä ei voi ottaa pitempiaikaiseen hoitoon kuka tahansa, vaan tähän toimintaan täytyy saada viranomaisilta asianmukaiset luvat, Jouko muistuttaa.

Terveet poikaset Jouko on opettanut lentämään, kunnes ne ovat pystyneet liittymään vuoden parin päästä muiden kurkien mukaan. Luontoon on voitu palauttaa kymmenkunta kurkea.

Joukoa voi sanoa kurkikuiskaajaksi, sillä hän lukee kurkia ja niiden ääniä, eleitä ja ilmeitä kuin avointa kirjaa. Sama toimii myös toisin päin. Kookka kykenee ymmärtämään kymmeniä sanoja - puhumattakaan eleistä ja ilmeistä.

- Kookka tietää kaiken, mutta muista on vähän vaikeampi sanoa, lukevatko ne Kookkaa vai kuuntelevatko ne minua, Kookka kun reagoi aina nopeasti ensimmäisenä kaikkeen, Jouko toteaa.

Kerran kun Alhaisilla oli vieraita, Kookka alkoi huutaa yhtäkkiä kovaa

Kurjet seuraavat, kun Aila ja Jouko kahvittelevat verannalla.

pihamaalla. Jouko ymmärsi huudosta heti, että kurkia on tulossa kohti taloa. Kaikki ryntäsivät ovesta ulos, ja saman tien pihan yli alkoi lentää kurkiaura toisensa jälkeen. Illan mittaan talon yli lensi tuhansia kurkia. Ne lensivät todella matalalla, vain 50–100 metrin korkeudella maasta. Mennesään ne huutelivat Kookalle ja muille hoitokurjille vastaukseksi tervehdyksiään.

Joukoa hämmästyttää myös se, kuinka hyvin Kookka osaa tulkita hänen aikeitaan.

– Kun meille vuonna 2014 tuli hoitoon orpo Nappula – joka lensi kolme vuotta myöhemmin maailmalle kevätmuuttajien mukana – seurasi Kookka tiiviisti, kun yritin ruokkia poikasta. Otin sormiini koiranruokanappulan ja kastoin sen veteen, minkä jälkeen ojensin sen Nappulalle. Mutta tämä ei huolinut sitä, aloittaa Jouko.

– Kookka sitten katsoi minua ylös hitaasti ja arvokkaasti, meni ja otti uuden koiranruokanappulan, huiskutti sitä vedessä ja ojensi sen sitten poikaselle. Ja johan ruoka kelpasi, kun se tarjoiltiin nokasta.

Vanhempi naaraskurki Kookka on ollut Joukon hoivissa pienestä poikasesta saakka. Orpo poikanen löydettiin syyskuussa 1993 sorsanmetsästyksikauden alussa siipirikkona Satakunnasta Puurijärven ja Isosuon kansallispuistosta. Sen jälkeen se toimitettiin Joukolla. Tuskin Joukokaan osasi ajatella siinä vaiheessa, että yhteisestä taipaleesta tulisi näin pitkä. Ennen Kookkaa Joukolla oli ollut hoidettavanaan kaksi kurkea.

– Kookan vasen siipiluu oli mennyt poikki pysyvästi, joten siitä ei ollut enää lentäjäksi. Se oli luultavasti saanut haulin siipeensä sorsanmetsästyksen aikana tai sitten törmännyt johonkin säikähtäessään ampumista. Vielä nykyäänkin se on hyvin pelokas, jos kuulee jostain ampumisen pauketta, Jouko toteaa.

Luonnossa kurjet, hanhet ja joutsenet viettävät ensimmäisen elinvuotensa täysin vanhempiensa hoivassa. Jos poikanen menettää vanhempansa, ei se kykene eikä osaa lähteä muuttomatikalle, vaan jää pyörimään sinne, missä on syntynyt. Orvoksi jääneellä poikasella on suuri vaara joutua saaliiksi, kun emo ei ole sitä puolustamassa.

JOUKO ALHAINEN on huolehtinut kotitilallaan kymmenistä siipirikoista tai orvoksi jääneistä kurjista. Häntä kutsutaankin kurkikuiskaajaksi. Tässä kirjassa tutustutaan Joukon ja kurkien yhteiseen matkaan, joka on tuonut uusia kokemuksia, oppia ja oivalluksia.

Kiinnostus luontoon ja luonnonsuojeluun heräsi Joukossa jo lapsena. Ensimmäisen lintutorninsa hän rakensi kotijärvensä rantaan voidakseen havainnoida lintuja paremmin, ja hän on sen jälkeen rakentanut ja suunnitellut lintutorneja ympäri Suomen Hangosta Inariin. Jouko toimii myös luontoyrittäjänä Kangasalan Pohtiolammella, joka tunnetaan kalalammilla vierailevista sääksistään.

Vuosien mittaan Jouko on rengastanut tuhansia lintuja, kerännyt tutkimustietoa lintulajeista ja toiminut aktiivisesti luonnonsuojelun edistämiseksi.

Toimittaja Riitta Saarinen on alun perin tutustunut Jouko Alhaiseen kirjoittamiensa lehtijuttujen kautta. Kuvaaaja Tapio Tuomela on taas tuntenut Joukon vuosikymmenten ajan ja ollut mukana lukuisilla yhteisillä linturetkillä.

ISBN
978-952-382-349-5
KL 56.8
www.docendo.fi

9 789523 823495